

42. Westphal, Merold. 2008. *Levinas and Kierkegaard in Dialogue*. Bloomington: Indiana University Press.
 43. Westphal, Merold. 2009. *Whose Community? Which Interpretation? Philosophical Hermeneutics for the Church*. Grand Rapids: Baker Academic.

44. Westphal, Merold. 2012. "Existentialism and Religion." In *The Cambridge Companion to Existentialism*, edited by Steven Crowell, 322–341. New York: Cambridge University Press.

45. Westphal, Merold. 2014. *Kierkegaard's Concept of Faith*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company.

Serhii Shevchenko

FORMATION AND DEVELOPMENT OF EXISTENTIAL THEOLOGY IN A HISTORIOGRAPHICAL PERSPECTIVE

Introduction. The article examines the correlation and mutual influence of Christian theology and existentialism in the context of the formation and development of existential theology. Although existentialism has long been studied in both religious and atheistic forms, its methodological and ideological interaction with Christian theology, especially in post-existentialist thought, remains insufficiently explored. **The aim and tasks.** The aim of this investigation is to analyze the specifics of the correlation and mutual influence of Christian theology and existentialism. The tasks are to scrupulously cover a wide range of both foreign and Ukrainian sources devoted to the study of the works of representatives of existential theology, primarily Howard Alexander Slaatte and Merold Westphal. **Research methods.** The research methodology consists of systemic, historical, dialectical and analytical approaches, which allowed us to objectively analyze and interpret the multifaceted processes of integration of existentialism with theology. Due to the use of comparative, hermeneutic and contextual methods, we managed to compare, contrast and synthesize diverse ideas, views and assessments of researchers of the heritage of outstanding theologians, whose works remain little known in Ukraine. **Research results.** The study shows that existential theology develops as a specific form of interaction between existentialist philosophy and Christian theological thought. Howard Alexander Slaatte represents this development through eschatological-existential dialectics and the Kierkegaardian-Berdyayevian tradition, while Merold Westphal demonstrates a movement from existential phenomenology toward hermeneutical phenomenology. **Discussion.** The discussion clarifies the methodological problem of classifying Slaatte and Westphal as existential or post-existentialist thinkers. Their works demonstrate that existentialist, phenomenological, and hermeneutical approaches can be integrated into Christian theological thought. **Conclusions.** Numerous foreign studies confirm a rather obvious arbitrariness in the definition and classification of the main postulates of religious philosophers and theologians, both existentialists and existential thinkers, which indicates the presence of methodological contradictions in the assessment of the phenomenon of classical existentialism in general and existential theology in particular.

Keywords: Christian theology, existentialism, existential theology, existential dialectics, post-existentialist thinking, philosophy of religion.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21229>

УДК 141.7:172.1:355.01(045)

ЕГАЛІТАРИЗМ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Марія Абисова

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

maria.abysova@npp.kai.edu.ua | <https://orcid.org/0000-0002-6461-7769>

Анотація. У статті здійснено філософський аналіз трансформації егалітарного розуміння соціальної справедливості в умовах війни. З'ясовано, що класичні моделі егалітаризму переважно ґрунтуються на припущенні соціальної симетрії, інституційної стабільності та нормативно впорядкованої суспільної кооперації між формально рівними суб'єктами. Водночас обґрунтовано, що сучасний егалітаризм суттєво переглядає ці передумови, враховуючи вразливість, залежність, контекстуальну асиметрію та реляційний характер соціальних зобов'язань. Аргументовано, що війна радикалізує асиметрії соціального існування, створюючи нерівномірний розподіл ризиків, обов'язків, соціальної вразливості та політичного визнання. Розкрито поняття функціональної нерівності як форми асиметричного розподілу ризиків і доступу до захисту у воєнному суспільстві. Наголошено, що проблема справедливості в умовах війни полягає не в усуненні будь-якої асиметрії, а у визначенні нормативних меж її допустимості. Зроблено висновок, що війна не скасовує принцип моральної рівності, однак трансформує умови його реалізації.

Ключові слова: соціальна рівність, соціальна нерівність, соціальна справедливість, егалітаризм, війна, функціональна нерівність, вразливість, моральна рівність.

Вступ

У сучасному світі проблема соціальної справедливості набуває особливої гостроти в умовах війни, яка трансформує не лише політичні інститути, механізми розподілу ресурсів чи форми соціальної взаємодії, а й самі нормативні умови функціонування справедливості. Війна радикально змінює структуру суспільного порядку, оскільки суспільство дедалі більше організовується відповідно до логіки безпеки, мобілізації та колективного виживання. За таких умов проблема рівності перестає бути лише питанням формально-правового статусу або розподілу ресурсів і набуває соціально-філософського значення.

В українському науковому дискурсі ідея соціальної рівності також розглядається не лише як формально-правовий принцип, а як соціально-філософська проблема, пов'язана з моральною цінністю рівності та справедливою організацією суспільства (Бірюк 2023, 42–43). Цей підхід важливо доповнити виміром соціальної вразливості, який у кризових умовах набуває особливої ваги. В українському контексті проблематика соціальної вразливості розробляється, зокрема, на прикладі прекаріату як спільноти, що потребує захисту та соціальної підтримки (Пасько 2023, 220–222).

У класичних теоріях егалітаризму проблема справедливості переважно розглядалася в межах

відносно стабільного інституційного порядку, у якому індивіди мисляться як формально рівні учасники суспільної взаємодії. Системного вираження таке розуміння справедливості набуло у теорії Дж. Ролза, де принципи соціального порядку обґрунтовуються через уявну ситуацію нормативно симетричного та неупередженого вибору (Rawls 1999, 118–123). У межах такої нормативної логіки рівність постає насамперед як принцип рівного морального статусу та справедливих умов суспільної кооперації.

У сучасній політичній філософії проблема соціальної справедливості дедалі більше пов'язується не лише з розподілом благ, а й із питаннями людської гідності, автономії та поваги. Як зазначає Л. Ситніченко в аналізі політичної антропології Ш. Госсепата, принцип справедливого розподілу випливає з моралі рівної поваги до людської гідності (Ситніченко 2018, 69–71). Водночас уже в другій половині ХХ ст. класичний розподільчий егалітаризм починає піддаватися суттєвій ревізії. А. Сен звертає увагу на те, що справедливість не може оцінюватися виключно через формальну рівність ресурсів або прав, оскільки люди істотно відрізняються за своїми реальними можливостями використовувати ресурси для підтримання гідного способу життя та реалізації власних можливостей (Sen 2009, 253–267). Подальший розвиток сучасного егалітаризму пов'язаний із переходом від класичного розподільчого егалітаризму до реляційного егалітаризму, у межах якого центрального значення набувають питання недопущення домінування, рівного соціального статусу, подолання приниження та асиметричних відносин залежності (Anderson 1999, 312–315).

Суттєвий вплив на сучасне осмислення справедливості справили також етика турботи (ethics of care) та дослідження вразливості (vulnerability studies), які поставили під сумнів образ автономного й незалежного суб'єкта як універсальної основи політичної теорії. У працях Дж. Тронто та Еви Кіттей справедливість дедалі більше пов'язується з визнанням залежності, асиметричності турботи та нерівномірності людської вразливості (Tronto 1993; Kittay 1999). У цьому контексті рівність перестає розумітися як повне усунення будь-яких відмінностей між суб'єктами й дедалі більше осмислюється як нормативне регулювання соціальних відносин в умовах неоднакових життєвих ситуацій, потреб і форм залежності. Водночас реляційний егалітаризм, а також підхід людських спроможностей А. Сена не відмовляються від принципу універсальної моральної рівності, а прагнуть переосмислити умови його реалізації в ситуації фактичної асиметрії людського існування.

Особливого значення проблема асиметрії набуває у філософському осмисленні війни. Теорія справедливої війни демонструє, що військовий порядок неминує передбачає нормативну диференціацію статусів індивідів, розмежування між комбатантами й цивільними, а також нерівномірний розподіл ризиків і моральної відповідальності

(Walzer 2015; McMahan 2009). Водночас сучасні критичні підходи, насамперед концепція оплакуваності (grievability) Дж. Батлер, показують, що війна нерівномірно розподіляє не лише фізичну вразливість чи доступ до захисту, а й саму можливість людського життя бути публічно визнаним, видимим та вартим оплакування (Butler 2004; Butler 2010). Унаслідок цього асиметрія у воєнному суспільстві виходить за межі суто соціального або розподільчого виміру та стосується самих умов морального й політичного визнання.

Попри значний розвиток сучасних егалітарних теорій, які вже враховують вразливість, залежність і контекстуальну асиметрію, проблема справедливості у воєнному суспільстві залишається недостатньо концептуалізованою. Сучасний егалітаризм значною мірою сформувався як спроба подолати обмеження класичної симетричної моделі рівності, однак війна створює радикальні форми асиметрії, які виходять за межі звичних моделей соціальної нерівності. Йдеться не лише про нерівномірний розподіл ресурсів або можливостей, а й про нерівномірну відкритість до насильства, неоднакову здатність людського життя бути визнаним і оплаканим, диференційовану відповідальність та асиметричний доступ до політичного й морального визнання. За таких умов під питанням опиняються не тільки нейтральність розподілу чи симетричність соціальної кооперації, а й сама можливість універсального застосування принципу моральної рівності в ситуації, де логіка колективного виживання неминує передбачає функціональну диференціацію ролей, ризиків і форм захисту.

Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є філософський аналіз трансформації егалітарної справедливості в умовах війни та виявлення нормативного напруження між принципом універсальної моральної рівності й структурно асиметричними умовами воєнного суспільства.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких дослідницьких завдань:

- визначити теоретичні межі класичного та сучасного егалітаризму в осмисленні соціальної справедливості;
- з'ясувати, яким чином проблеми вразливості, залежності та контекстуальної асиметрії трансформують сучасне розуміння рівності та справедливості;
- дослідити специфіку воєнного суспільства як простору радикалізованої асиметрії ризиків, вразливості, морального статусу та політичного визнання;
- проаналізувати функціональну нерівність як форму асиметричного розподілу ризиків, обов'язків і доступу до захисту у воєнному суспільстві.

Методологія дослідження

Методологічною основою дослідження є поєднання історико-філософського, нормативно-аналітичного, порівняльного та герменевтичного підходів.

Порівняльний підхід дав змогу зіставити класичні та сучасні моделі егалітаризму, а також проаналізувати відмінності між симетричною моделлю справедливості, характерною для класичного ліберального егалітаризму, і сучасними концепціями, що враховують контекстуальність, залежність і нерівномірність людської вразливості. Герменевтичний підхід застосовано для інтерпретації війни не лише як політичного чи соціального феномену, а як ситуації радикальної трансформації нормативних умов справедливості, у межах якої змінюються форми розподілу ризиків, соціального визнання та моральної значущості людського життя.

Історико-філософський підхід застосовано для реконструкції основних етапів розвитку егалітарної думки: від класичних теорій розподільчої справедливості до сучасних концепцій, що враховують проблеми вразливості, залежності, реляційності та соціального визнання.

Нормативно-аналітичний підхід використано для виявлення внутрішніх суперечностей і трансформацій сучасних концепцій справедливості в умовах війни, зокрема у зв'язку з проблемами моральної рівності, вразливості, диференційованої відповідальності та функціональної асиметрії.

У межах дослідження також використано елементи критичного аналізу, спрямованого на виявлення нормативного напруження між принципом універсальної моральної рівності та логікою функціональної диференціації у воєнному суспільстві. Це дозволило розглядати воєнну асиметрію не лише як емпіричний наслідок соціальної дестабілізації, а як окрему філософську проблему, що потребує переосмислення сучасних моделей справедливості.

Результати дослідження

Егалітаризм у сучасній політичній філософії набув найбільш системного нормативного оформлення у межах теорії справедливості Дж. Ролза, яка стала однією з ключових моделей ліберального егалітаризму другої половини ХХ століття. У центрі ролзівської концепції перебуває ідея справедливості як чесності (*justice as fairness*), відповідно до якої справедливий суспільний порядок має ґрунтуватися на принципах, що були б раціонально обрані в умовах неупередженості (Rawls 1999). Вихідною нормативною конструкцією цієї теорії є модель первісної позиції (*original position*), у межах якої індивіди мають визначити основні принципи суспільної організації, перебуваючи за «запоною незнання» (*veil of ignorance*). Учасники такого уявного договору не знають власного майбутнього соціального статусу, матеріального становища, природних здібностей, релігійних чи політичних переконань, що, на думку Дж. Ролза, забезпечує неупередженість морального вибору та процедурну симетричність вихідних умов (усі учасники перебувають в однаковій ситуації незнання), однак не передбачає фактичної рівності соціальних позицій (Rawls 1999, 118–123).

У результаті цього раціонального вибору формуються два базові принципи справедливості.

Перший принцип передбачає рівність основних свобод для всіх членів суспільства, тоді як другий, відомий як принцип різниці, допускає соціально-економічну нерівність лише за умови, що вона сприяє покращенню становища найменш забезпечених груп (Rawls 1999, 52–65). Отже, у ролзівській моделі егалітаризм не означає повного усунення будь-яких відмінностей між людьми, а передбачає моральне виправдання нерівності через її сумісність із принципом справедливості. Рівність у цьому контексті постає насамперед як рівність морального статусу та рівність права на справедливі умови соціальної кооперації.

Водночас нормативна переконливість ролзівської моделі значною мірою спирається на низку прихованих передумов. Передусім ідеться про припущення відносної симетрії суб'єктів як учасників суспільної взаємодії. Навіть якщо індивіди відрізняються за здібностями, інтересами чи соціальним становищем, вони все ж мисляться як сторони, здатні брати участь у тривалій та відносно стабільній кооперації. Крім того, класичний егалітаризм передбачає існування інституційно впорядкованого соціального простору, у межах якого діють передбачувані правила розподілу, підтримується стабільність політичних інститутів і зберігається універсалізм морального статусу осіб. Саме тому принципи справедливості можуть функціонувати як нейтральна та загальна основа суспільного порядку.

Однак уже в межах пізнішої політичної філософії класична розподільча модель справедливості починає піддаватися суттєвій ревізії. Р. Дворкін, зберігаючи егалітарний нормативний горизонт, намагається поєднати принцип рівності з індивідуальною відповідальністю за вибір, розрізняючи нерівності, що виникають унаслідок обставин, і нерівності, пов'язані з особистими рішеннями (Dworkin 2000, 65–96). Унаслідок цього проблема справедливості вже не зводиться виключно до перерозподілу ресурсів, а охоплює питання відповідальності, свободи та допустимих меж компенсації соціальної нерівності. Дж. Коен, своєю чергою, критикує ролзівське виправдання соціально-економічної нерівності, вважаючи, що принцип різниці надмірно залежить від ринкових мотивацій і недостатньо враховує моральний обов'язок підтримувати більш радикальну рівність (Cohen 2008, 27–52).

На протилежному полюсі перебуває Р. Нозік, який піддає сумніву саму легітимність егалітарного перерозподілу. У його лібертарній концепції справедливість пов'язується не з досягненням певного рівня рівності, а з дотриманням принципів легітимного набуття та добровільного обміну (Nozick 1974, 149–182). Будь-який примусовий перерозподіл ресурсів у цьому контексті розглядається як порушення індивідуальної свободи та права власності. Хоча позиція Нозіка є радше антиегалітарною, вона демонструє внутрішнє напруження між вимогою рівності та принципом автономії індивіда.

Подальший перегляд класичної розподільчої моделі справедливості відбувається через зміщення

уваги від формальної рівності ресурсів до фактичних умов людського існування. Одним із найвпливовіших напрямів цієї трансформації став підхід людських спроможностей, розроблений А. Сеном і М. Нуссбаум. На відміну від класичних розподільчих моделей, які оцінюють справедливість через формальну рівність ресурсів або прав, цей підхід переносить увагу на реальні умови, за яких людина здатна здійснювати значущі для неї форми життя й підтримувати гідний спосіб існування (Sen 2009). А. Сен наголошує, що люди істотно відрізняються за здатністю перетворювати ресурси на реальні свободи дії, оскільки їхнє становище залежить від фізичного стану, соціального середовища, рівня безпеки, доступу до освіти, інституційної підтримки та інших чинників (Sen 2009, 253–267). У цьому контексті формальна рівність не може розглядатися як достатня умова справедливості, адже однаковий обсяг ресурсів не гарантує однакової здатності користуватися свободою.

М. Нуссбаум розвиває цей підхід, пропонуючи концепцію базових людських спроможностей як нормативного мінімуму, необхідного для гідного існування (Nussbaum 2011). У її концепції справедливість пов'язується не лише з розподілом матеріальних благ, а й із підтриманням умов, за яких людина здатна реалізувати фундаментальні форми людського життя. Отже, підхід людських спроможностей відходить від абстрактної симетрії класичного егалітаризму та наголошує на необхідності врахування фактичної неоднорідності людських умов існування й нерівномірного доступу до можливостей.

Подальше переосмислення проблеми рівності відбувається у межах реляційного егалітаризму, одним із найвпливовіших представників якого є Е. Андерсон. На відміну від суто розподільчого розуміння рівності, реляційний егалітаризм зміщує акцент із кількісного розподілу благ на характер соціальних відносин між людьми. У центрі уваги опиняється не питання повної рівності ресурсів, а проблема домінування, приниження та нерівного соціального статусу (Anderson 1999). Андерсон критикує егалітаризм удачі за надмірну концентрацію на компенсації індивідуальних невдач і недостатню увагу до структур нерівного визнання та соціальної підлеглості. У концепції Е. Андерсон рівність означає не тотожність ресурсів, а можливість брати участь у спільному житті без домінування, приниження та соціального підпорядкування. Подальші дослідження реляційного егалітаризму також підкреслюють, що його центральним предметом є не лише розподіл благ, а характер соціальних відносин, у яких люди можуть взаємодіяти як рівні та не перебувати у відносинах ієрархічного підпорядкування (Meijers, Timmer 2025, 443–446).

Цей поворот поглиблюється в етиці турботи, де центрального значення набувають залежність, взаємна вразливість і асиметричність людських відносин. Дж. Тронто наголошує, що турбота є фундаментальною умовою підтримання соціального життя, а тому політична теорія не може

ігнорувати нерівномірність обов'язків турботи та залежності між людьми (Tronto 1993). Е. Кіттей, своєю чергою, демонструє, що залежність не є винятковим або тимчасовим станом, а становить структурну характеристику людського існування (Kittay 1999). Це означає, що справедливість не може ґрунтуватися виключно на припущенні автономії та незалежності індивіда, оскільки реальні соціальні відносини завжди включають асиметрії турботи, відповідальності та вразливості.

Саме в цьому контексті поняття вразливості поступово набуває статусу нормативної категорії сучасної соціальної та політичної філософії. Вразливість перестає розглядатися лише як індивідуальна слабкість або тимчасове відхилення від норми й дедалі більше осмислюється як фундаментальна характеристика людського існування. Сучасні концепції справедливості визнають, що люди є нерівномірно вразливими до насильства, бідності, залежності, соціального виключення та інституційної незахищеності. Унаслідок цього принцип рівності вже не може функціонувати як модель повного усунення будь-яких асиметрій. Натомість сучасний егалітаризм намагається нормативно осмислити наявну неоднорідність соціального життя, поєднуючи принцип моральної рівності з визнанням залежності, реляційних зобов'язань і фактичної нерівномірності людських умов існування. Водночас навіть ці підходи переважно формуються в межах соціального порядку, де зберігаються базові умови політичної кооперації та інституційної стабільності. Саме тому війна постає як ситуація, у якій асиметрія набуває радикализованого характеру та починає стосуватися не лише розподілу ресурсів чи соціального статусу, а самих умов морального й політичного визнання людського життя.

Таке розуміння вразливості поступово виходить і за межі суто теоретичних дискусій сучасної соціальної і політичної філософії. На емпіричному рівні доповідь Програми розвитку ООН «Human Development Report 2021/2022: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping Our Future in a Transforming World» фіксує, що пандемія COVID-19, війна в Україні, кліматичні та екологічні кризи сформували «ситуацію системної невизначеності» (UNDP 2022a, 1), у межах якої нерівномірність людської вразливості стає ключовою характеристикою розвитку. У доповіді наголошується, що глобальні кризи нерівномірно впливають на різні соціальні групи, посилюючи відмінності у доступі до безпеки, ресурсів і соціального захисту. Однак цей емпіричний висновок потребує філософського доповнення: саме теорії, подібні до концепції Дж. Батлер, дозволяють осмислити не лише економічну, а й політичну асиметрію – нерівномірність видимості, оплакуваності та морального визнання людського життя.

Попри суттєве переосмислення рівності в сучасному егалітаризмі, війна створює умови, за яких асиметрія набуває радикализованого характеру й починає визначати саму структуру соціального порядку. Якщо в мирному суспільстві нерівномірність можливостей, залежності та соціального

визнання ще може розглядатися як проблема інституційного врегулювання, то воєнне суспільство функціонує в логіці постійної небезпеки, мобілізації та колективного виживання. Унаслідок цього виникає напруження між принципом універсальної моральної рівності та необхідністю асиметричного розподілу ризиків, обов'язків, доступу до захисту й соціальних ресурсів.

Особливого значення ця проблема набуває у філософському осмисленні війни як ситуації руйнування простору симетричної політичної кооперації. У логіці Г. Арендт насильство не тотожне політичній владі, оскільки влада постає там, де люди здатні діяти разом, тоді як насильство засвідчує кризу або руйнування цього спільного простору (Arendt 1970, 8–14). Війна радикалізує таку кризу: суспільна взаємодія дедалі більше підпорядковується логіці безпеки, мобілізації, примусу та колективного виживання. За цих умов виникає нормативна диференціація, характерна для теорії справедливої війни: воєнний порядок розмежує комбатантів і цивільних, встановлює різні режими допустимості насильства та нерівномірно розподіляє моральну відповідальність (Walzer 2015, 34–41, 145–146). У М. Волцера це розрізнення пов'язане з моральним статусом учасників війни та цивільним імунітетом, тоді як Дж. Мак-Маган радикалізує проблему, ставлячи під сумнів традиційне припущення про моральну рівність комбатантів і пов'язуючи моральну позицію учасника конфлікту з характером війни та справедливістю застосування насильства (McMahan 2009, 1–7, 182–192). Хоча Волцер і Мак-Маган сперечаються про те, чи всі комбатанти мають однаковий моральний статус, обидва погоджуються, що війна створює системні асиметрії: між тими, хто безпосередньо застосовує насильство, і тими, хто його зазнає; між легітимними та нелегітимними цілями; між групами, чия смерть потребує публічного виправдання, й тими, чия смерть вважається «супутньою втратою». Саме ці асиметрії пропонується розглядати як функціональну нерівність. На відміну від суто теоретичного питання про моральну рівність комбатантів, функціональна нерівність фіксує, як воєнне суспільство фактично розподіляє ризики, захист і право на ризик між різними соціальними ролями. Важливо, що цей розподіл не обмежується полем бою, а пронизує всю соціальну структуру: від мобілізації до доступу до бомбосховищ і гуманітарної допомоги.

У цьому контексті функціональну нерівність доцільно розглядати як специфічну форму асиметричного розподілу ризиків, обов'язків, доступу до ресурсів і соціальної вразливості, що виникає у воєнному суспільстві внаслідок необхідності підтримання колективної здатності до виживання. Функціональну нерівність слід відрізняти від звичайної функціональної диференціації праці в мирний час за двома ознаками. По-перше, вона виникає в умовах екзистенційної загрози, де ризики є не гіпотетичними, а безпосередніми та неминучими. По-друге, вона передбачає нерівномірний розподіл

не лише обов'язків, а й базового захисту та доступу до безпеки. Перехід функціональної нерівності в неприпустиме домінування відбувається тоді, коли асиметрія: (а) втрачає тимчасовий характер і стає інституційно закріпленою; (б) супроводжується дегуманізацією певних груп (позбавленням їх базового морального статусу); (в) унеможливорює для цих груп публічну видимість і політичне визнання. Ідеться про ситуацію, за якої різні соціальні групи залучаються до воєнного порядку нерівномірно: одні безпосередньо беруть участь у бойових діях, інші забезпечують функціонування критичної інфраструктури, здійснюють гуманітарну або інформаційну підтримку, тоді як частина населення залишається відносно захищеною від прямого впливу насильства. Унаслідок цього ризики, обов'язки та форми вразливості розподіляються не відповідно до абстрактного принципу рівності, а відповідно до логіки воєнної необхідності та підтримання колективної стійкості.

Емпіричний вимір функціональної нерівності особливо виразно проявляється в сучасному українському контексті. Згідно з прогнозами UNDP «The Development Impact of the War in Ukraine: Initial Projections», навіть за оптимістичного сценарію (15% скорочення ВВП) понад 6% населення опиниться за межею бідності (менше ніж 5,50 долара на день), а 54% - у зоні вразливості до бідності (менше ніж 13 доларів на день). У разі затяжної кризи (60% скорочення ВВП) 90% населення опиниться у зоні бідності або вразливості до неї (UNDP 2022, 3–4).

Однак функціональна нерівність виявляється не лише в макроекономічних показниках, а й у конкретних механізмах розподілу ризиків. По-перше, мобілізація створює фундаментальну асиметрію між мобілізованими, які щоденно піддаються ризику для життя, та особами, які отримали відстрочку або бронювання (зокрема, працівники критичної інфраструктури, IT-сектору, окремих підприємств). По-друге, понад 7 мільйонів внутрішньо переміщених осіб (ВПО) опиняються в умовах втрати житла та розриву соціальних зв'язків (UNDP 2022b, 89). По-третє, доступ до гуманітарної допомоги та соціальних виплат розподіляється нерівномірно залежно від географічного розташування (прифронтові території vs відносно безпечні регіони), формального статусу (офіційно зареєстровані ВПО vs особи без реєстрації) та спроможності орієнтуватися в бюрократичних процедурах.

Ці механізми ілюструють, що функціональна нерівність не є абстрактною теоретичною конструкцією, а реальний механізм організації соціального порядку в умовах війни. Вона виникає не як наслідок зловмисних намірів, а як об'єктивний результат необхідності підтримання колективної спроможності до виживання. Однак ця об'єктивна необхідність не означає автоматичного морального виправдання будь-якої форми асиметрії. Саме тому ключовим між функціональною необхідною асиметрією та неприпустимим домінуванням,

дегуманізацією або стійким виключенням окремих груп із простору суспільного визнання.

Небезпека перетворення функціональної асиметрії на постійний принцип політичної організації особливо виразно окреслюється через концепцію надзвичайного стану Дж. Агамбена. Аналізуючи надзвичайний стан як специфічний механізм сучасної влади, Агамбен показує, що виняткові заходи, які спочатку постають як тимчасова реакція на кризу, можуть поступово нормалізуватися та ставати постійним елементом політичного порядку (Agamben 2005). У цьому контексті війна створює ризик інституціоналізації асиметрії, коли тимчасові обмеження прав, нерівномірний розподіл захисту чи посилення механізмів контролю починають сприйматися як звичний і легітимний спосіб організації суспільства. Саме тому межа між необхідністю та домінуванням набуває принципового значення: логіка колективного виживання може виправдовувати певні форми функціональної диференціації, однак водночас створює небезпеку перетворення асиметрії на механізм довготривалого політичного домінування.

Однак воєнна асиметрія не вичерпується розподілом ризиків, обов'язків і доступу до захисту. Вона проявляється також у механізмах соціального визнання людського життя. Саме цей вимір стає центральним у працях Дж. Батлер, яка аналізує війну як простір нерівномірного розподілу видимості, вразливості та моральної значущості людського існування (Butler 2004; Butler 2010). Якщо класичний егалітаризм виходив із припущення про універсальний моральний статус усіх осіб, а сучасний егалітаризм намагався врахувати асиметрію залежності та вразливості, то Батлер звертає увагу на ще глибший рівень нерівності - неоднакову здатність людського життя бути суспільно визнаним як таке, що заслуговує на захист, оплакуваність і моральне співпереживання.

У праці *Frames of War* Батлер показує, що війна функціонує не лише як система фізичного насильства, а і як система нормативного фреймування, у межах якої визначається, чиє життя є видимим, розпізнаваним і політично значущим (Butler 2010). Поняття оплакуваності в цьому контексті означає не просто можливість бути оплаканим після смерті, а соціально й політично обумовлену здатність життя сприйматися як таке, що має моральну цінність ще до втрати (Butler 2010, 14–22). Відповідно, розпізнаваність пов'язується із самою можливістю певного життя бути включеним у поле людського співпереживання, політичного захисту та суспільного визнання. У цьому сенсі війна нерівномірно розподіляє не лише фізичну безпеку, а й доступ до політичної видимості та морального визнання.

Ця проблема безпосередньо пов'язана з концепцією прекарного життя, у межах якої людська вразливість розглядається як універсальна, але соціально нерівномірно організована умова існування (Butler 2004, 19–49). Усі людські життя є вразливими, однак політичні режими, медійні структури та механізми публічного визнання

створюють ситуацію, за якої одні життя отримують більший рівень захисту, видимості та морального співчуття, ніж інші. Саме тому війна не лише посилює фізичну вразливість, а й диференціює умови суспільного сприйняття людського страждання та втрати.

Особливо важливо, що така асиметрія стосується не тільки загиблих або жертв прямого насильства. Вона проявляється і в неоднаковій соціальній видимості різних груп населення: військових і цивільних, біженців і тих, хто залишається у відносно безпечних регіонах, громадян «своєї» та «чужої» політичної спільноти. Одні форми страждання отримують суспільне визнання та політичну репрезентацію, тоді як інші залишаються маргіналізованими або витісненими за межі домінантного публічного дискурсу. Унаслідок цього війна впливає не лише на розподіл ресурсів і ризиків, а й на структуру моральної чутливості суспільства.

Такий підхід дозволяє точніше окреслити межі сучасного егалітаризму. Хоча сучасні теорії справедливості вже враховують вразливість, залежність і контекстуальність людського існування, війна радикалізує ці асиметрії до рівня, на якому проблема справедливості більше не може розглядатися виключно через категорії ресурсів, прав чи формальної рівності. У ситуації масового насильства та колективного виживання постає питання про те, яким чином може зберігатися універсальне моральне визнання людського життя за умов нерівномірного розподілу ризиків, безпеки та політичної видимості. Це проявляється, зокрема, у відмінностях між військовими та цивільними режимами ризику, нерівномірному мобілізаційному навантаженні, неоднаковому доступі різних груп населення до евакуації, медичної допомоги, міжнародного захисту або безпечного простору.

У цьому сенсі воєнне суспільство структурно впливає на механізми розпізнаваності, оплакуваності та політичної видимості, унаслідок чого різні життя отримують неоднаковий доступ до суспільного визнання, морального співпереживання та політичного захисту. У сучасних війнах це проявляється, зокрема, у нерівномірній медійній видимості різних категорій жертв, неоднаковій інтенсивності суспільної жалоби, а також у відмінностях між тим, які втрати стають предметом міжнародної політичної реакції, а які залишаються периферійними для глобального публічного простору. Унаслідок цього проблема справедливості у воєнному контексті виходить за межі суто розподільчого виміру та стосується самих умов морального й політичного визнання людського життя.

Водночас це не означає автоматичного скасування егалітарної нормативності. Проблема полягає не в тому, що рівність стає неможливою, а в тому, що змінюється спосіб її функціонування. Якщо класичні розподільчі моделі справедливості орієнтувалися переважно на нейтральний розподіл благ між формально рівними індивідами, то воєнне суспільство вимагає моделей справедливості, здатних враховувати структурно нерівномірний

характер вразливості, диференційованої відповідальності та неоднакової відкритості до насильства. У цьому контексті справедливість більше не може зводитися до усунення будь-яких форм нерівномірності. Сама ситуація колективного виживання передбачає функціональну диференціацію соціальних ролей, ризиків і режимів захисту.

Саме тому в умовах війни принцип рівності набуває іншого нормативного значення. Його функція полягає вже не в забезпеченні повної симетрії соціального порядку, а у встановленні меж допустимої асиметрії. Ідеться, зокрема, про межі допустимості примусової мобілізації, нерівномірного розподілу безпекових ресурсів, обмеження громадянських свобод або пріоритетності захисту окремих категорій населення в умовах воєнної небезпеки. Інакше кажучи, справедливість у воєнному суспільстві повинна мислитися не як вимога тотального розподілу ризиків, обов'язків або вразливості, а як нормативне обмеження тих форм функціональної диференціації, які можуть перетворитися на домінування, дегуманізацію або стійку політичну нерівність.

Унаслідок цього нормативно допустимою може вважатися лише така асиметрія, яка має тимчасовий і функціонально необхідний характер, не супроводжується дегуманізацією окремих груп, не позбавляє людину базового морального статусу та не виключає її з простору політичної видимості й суспільного розпізнавання. Навіть за умов воєнної необхідності людське життя не може перетворюватися виключно на функціональний ресурс колективного виживання. Саме тому принцип моральної рівності зберігає значення критичного нормативного орієнтира, який обмежує допустимі форми воєнної диференціації та не дозволяє логіці необхідності остаточно трансформуватися у механізм домінування.

Такий підхід дозволяє уникнути як абсолютизації симетричної моделі рівності, так і некритичного виправдання воєнної ієрархії. Визнання того, що війна неминуче створює асиметричний розподіл ризиків, обов'язків і вразливості, ще не означає моральної легітимації будь-якої форми нерівності. Навпаки, саме в умовах радикалізованої асиметрії проблема нормативного контролю над нерівністю набуває особливої ваги. Універсальна моральна рівність не зникає, однак перестає функціонувати як достатній механізм організації соціального порядку й дедалі більше постає як критичний принцип, що визначає межі допустимого перерозподілу вразливості, примусу та політичної видимості у воєнному суспільстві.

Обговорення

Постановка проблеми, порушеної в статті, – напруження між принципом універсальної моральної рівності та асиметричним розподілом ризиків в умовах війни – не є новою. Вона в різних формах присутня в теорії справедливої війни (Волцер, Мак-Меган), у критичних підходах до «стану винятку» (Агамбен), у сучасних дискусіях про вразливість і залежність (Сен, Андерсон, етика турботи) та ін. Однак ці підходи зосереджені переважно або на

правомірності застосування насильства, або на межах суверенної влади, або на розподілі ресурсів у стабільному соціальному порядку. Менше уваги приділяється тому, як саме війна структурує повсякденні механізми розподілу ризиків, обов'язків і доступу до захисту.

У зв'язку з цим у статті пропонується звернути увагу на поняття функціональної нерівності. Під ним розуміється нерівномірний розподіл ризиків, обов'язків і доступу до захисту, який виникає у воєнному суспільстві внаслідок необхідності підтримання колективної здатності до виживання. Це поняття є спробою концептуально окреслити той аспект воєнної асиметрії, який може бути корисним для подальшого аналізу конкретних механізмів (мобілізація, бронювання, статус внутрішньо переміщених осіб, доступ до гуманітарної допомоги), через які функціональна нерівність реалізується на практиці, та розробка нормативних критеріїв для розмежування необхідної асиметрії та неприпустимого домінування.

Залишається низка відкритих питань. По-перше, потребують уточнення критерії, за якими функціональну нерівність можна відрізнити від неприпустимого домінування. Запропоновані в статті ознаки (втрата тимчасового характеру, дегуманізація, унеможливлення публічної видимості) є попередніми та потребують подальшого обговорення. По-друге, нез'ясованим залишається питання про те, чи однакові механізми функціональної нерівності діють у різних типах конфліктів: регулярній війні, гібридному протистоянні, затяжному збройному конфлікті. По-третє, дослідження зосереджувалося переважно на рівні суспільства в цілому; подальший аналіз може бути спрямований на мікрорівень – досвід конкретних груп (внутрішньо переміщених осіб, мобілізованих, осіб з інвалідністю внаслідок війни) та способи їхньої взаємодії з механізмами розподілу ризиків.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило, що війна трансформує не лише соціально-політичний порядок, а й самі нормативні умови функціонування справедливості. Головна проблема полягає в напруженні між принципом універсальної моральної рівності та структурною необхідністю асиметричного розподілу ризиків, обов'язків і доступу до захисту в умовах колективного виживання.

Аналіз класичних концепцій егалітаризму показав, що більшість з них історично формувалися в межах моделі суспільства, яка передбачала відносну стабільність інституційного порядку та можливість універсальної кооперації між формально рівними суб'єктами. Навіть коли класичний егалітаризм допускав певні форми нерівності (як-от принцип різниці в теорії Ролза), вони розглядалися як такі, що можуть бути нормативно врегульовані в умовах стабільного політичного простору. Це робить класичні моделі недостатніми для аналізу воєнних умов, де асиметрія набуває радикалізованого характеру.

Сучасні концепції егалітаризму суттєво розширили класичне розуміння справедливості, включивши до

нього проблеми вразливості, залежності та контекстуальної асиметрії. Вони відійшли від уявлення про суспільство як простір взаємодії автономних і симетричних суб'єктів. Однак навіть ці підходи переважно формувалися в межах відносно стабільного соціального порядку й не охоплюють радикалізації асиметрій, яку створює війна, де нерівномірність стосується не лише матеріального становища чи доступу до ресурсів, а й самих механізмів розпізнаваності, оплакуваності та морального визнання людського життя.

У ході дослідження запропоновано поняття функціональної нерівності як форми асиметричного розподілу ризиків, обов'язків, доступу до ресурсів і соціальної вразливості, що виникає у воєнному суспільстві внаслідок необхідності підтримання колективної здатності до виживання. Функціональна нерівність означає, що воєнна асиметрія є не відхиленням від нормативного ідеалу, а структурним принципом організації соціального порядку в умовах екзистенційної загрози.

Водночас дослідження встановило, що функціональний характер такої нерівності не означає її автоматичної моральної легітимності. Ключовим нормативним висновком є те, що завдання справедливості в умовах війни полягає не в усуненні будь-якої асиметрії, а у встановленні меж, за якими функціональна необхідність перетворюється на неприпустиме домінування, дегуманізація або стійке виключення окремих груп із простору суспільного визнання. Принцип моральної рівності не скасовується, однак змінює спосіб свого функціонування: він постає не як вимога тотального розподілу ризиків, а як критичний нормативний орієнтир, що визначає допустимі межі воєнної диференціації.

Список літератури

1. Бірюк М. І. Ідея "соціальної рівності" та її тлумачення в основних ідеологічних парадигмах західної філософії політики. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2023. Вип. 46, № 10–11. С. 40–49. DOI: 10.33930/ed.2019.5007.46(10-11)-4.
2. Пасько Я. І. Прекариат та «соціальна держава»: соціальне партнерство чи протистояння? *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. № 40. С. 220–226. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.37>
3. Ситніченко Л. А. Засади та принципи політичної антропології Стефана Госепата. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2018. № 1–2 (163–164). С. 69–84. DOI: 10.35423/2078-8142.2018.1-2.06.
4. Agamben G. *State of Exception*. Chicago : University of Chicago Press, 2005. 104 p.
5. Anderson E. S. What Is the Point of Equality? *Ethics*. 1999. Vol. 109, no. 2. P. 287–337. DOI: 10.1086/233897.
6. Arendt H. *On Violence*. New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1970. 106 p.
7. Butler J. *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London ; New York : Verso, 2004. 168 p
8. Butler J. *Frames of War: When Is Life Grievable?* London ; New York : Verso, 2010. 193 p.
9. Cohen G. A. *Rescuing Justice and Equality*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2008. 448 p.
10. Dworkin R. *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2000. 592 p.
11. Fricker M. *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford : Oxford University Press, 2007. 208 p.
12. Kittay E. F. *Love's Labor: Essays on Women, Equality and Dependency*. New York : Routledge, 1999. 238 p.

13. Meijers T., Timmer D. Relational egalitarianism, future generations, and arguments from overlap. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*. 2025. Vol. 28, No. 3. P. 443–463. DOI: 10.1080/13698230.2025.2462362.
14. McMahan J. *Killing in War*. Oxford : Clarendon Press, 2009. 272 p.
15. Nagel T. *Equality and Partiality*. New York : Oxford University Press, 1991. 192 p.
16. Nozick R. *Anarchy, State, and Utopia*. New York : Basic Books, 1974. 367 p.
17. Nussbaum M. C. *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2011. 256 p. DOI: 10.4159/harvard.9780674061200.
18. Rawls J. *A Theory of Justice*. Revised ed. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1999. 560 p.
19. Scheffler S. Relationships and Responsibilities. *Philosophy & Public Affairs*. 1997. Vol. 26, no. 3. P. 189–209. DOI: 10.1111/j.1088-4963.1997.tb00053.x.
20. Scheffler S. What Is Egalitarianism? *Philosophy & Public Affairs*. 2003. Vol. 31, no. 1. P. 5–39. DOI: 10.1111/j.1088-4963.2003.00005.x.
21. Sen A. *The Idea of Justice*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2009. 496 p.
22. Tronto J. C. *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. New York ; London : Routledge, 1993. 242 p.
23. United Nations Development Programme. *Human Development Report 2021/2022: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping Our Future in a Transforming World*. New York : UNDP, 2022a. 320 p. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>.
24. United Nations Development Programme. *The Development Impact of the War in Ukraine: Initial Projections*. New York : UNDP, 2022b. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/development-impact-war-ukraine-initial-projections>.
25. Walzer M. *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*. New York : Basic Books, 1983. 345 p.
26. Walzer M. *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. 5th ed. New York : Basic Books, 2015. 416 p.

References

1. Biriuk, Maksym. 2023. "Ideia 'sotsialnoi rivnosti' ta yii tлумачення v osnovnykh ideolohichnykh paradyhmakh zakhidnoi filosofii polityky" ["The Idea of 'Social Equality' and Its Interpretation in the Main Ideological Paradigms of Western Political Philosophy"]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats [Educational Discourse: Collection of Scientific Papers]* 46 (10–11): 40–49. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.46\(10-11\)-4](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.46(10-11)-4).
2. Pasko, Yaroslav. 2023. "Prekariat ta 'sotsialna derzhava': sotsialne partnerstvo chy protystoiannia?" ["The Precariat and the 'Social State': Social Partnership or Confrontation?"]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii* [Current Issues of Philosophy and Sociology] 40: 220–226. <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.37>.
3. Sytnichenko, Liudmyla. 2018. "Zasady ta pryntsypy politychnoi antropologii Shtefana Gosepata" ["Foundations and Principles of Stefan Gosepath's Political Anthropology"]. *Multyversum. Filosofskiy almanakh* [Multiversum. Philosophical Almanac] 1–2 (163–164): 69–84. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2018.1-2.06>
4. Agamben, Giorgio. 2005. *State of Exception*. Chicago: University of Chicago Press.
5. Anderson, Elizabeth S. 1999. "What Is the Point of Equality?" *Ethics* 109 (2): 287–337. <https://doi.org/10.1086/233897>.
6. Arendt, Hannah. 1970. *On Violence*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
7. Butler, Judith. 2004. *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. London and New York: Verso.
8. Butler, Judith. 2010. *Frames of War: When Is Life Grievable?* London and New York: Verso.
9. Cohen, G. A. 2008. *Rescuing Justice and Equality*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
10. Dworkin, Ronald. 2000. *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
11. Fricker, Miranda. 2007. *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press.

12. Kittay, Eva Feder. 1999. *Love's Labor: Essays on Women, Equality and Dependency*. New York: Routledge.
13. Meijers, Tim, and Dick Timmer. 2025. "Relational Egalitarianism, Future Generations, and Arguments from Overlap." *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 28 (3): 443–463. <https://doi.org/10.1080/13698230.2025.2462362>.
14. McMahan, Jeff. 2009. *Killing in War*. Oxford: Clarendon Press.
15. Nagel, Thomas. 1991. *Equality and Partiality*. New York: Oxford University Press.
16. Nozick, Robert. 1974. *Anarchy, State, and Utopia*. New York: Basic Books.
17. Nussbaum, Martha C. 2011. *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674061200>.
18. Rawls, John. 1999. *A Theory of Justice*. Revised ed. Cambridge, MA: Harvard University Press.
19. Scheffler, Samuel. 1997. "Relationships and Responsibilities." *Philosophy & Public Affairs* 26 (3): 189–209. <https://doi.org/10.1111/j.1088-4963.1997.tb00053.x>.
20. Scheffler, Samuel. 2003. "What Is Egalitarianism?" *Philosophy & Public Affairs* 31 (1): 5–39. <https://doi.org/10.1111/j.1088-4963.2003.00005.x>.
21. Sen, Amartya. 2009. *The Idea of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
22. Tronto, Joan C. 1993. *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. New York and London: Routledge.
23. United Nations Development Programme. 2022a. *Human Development Report 2021/2022: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping Our Future in a Transforming World*. New York: UNDP. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>.
24. United Nations Development Programme. 2022b. *The Development Impact of the War in Ukraine: Initial Projections*. New York: UNDP. <https://www.undp.org/ukraine/publications/development-impact-war-ukraine-initial-projections>.
25. Walzer, Michael. 1983. *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*. New York: Basic Books.
26. Walzer, Michael. 2015. *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. 5th ed. New York: Basic Books.

Mariya Abysova

EGALITARIANISM AS A PROBLEM OF SOCIAL JUSTICE IN CONDITIONS OF WAR

Introduction. The problem of social justice acquires particular significance under conditions of war, which transform not only political institutions and mechanisms of resource distribution, but also the normative conditions of justice itself. Contemporary egalitarian theories increasingly take into account vulnerability, dependency, contextual asymmetry, and unequal conditions of social existence. However, war radicalizes these asymmetries and raises the question of the limits of moral equality under conditions of collective survival. **The aim and tasks** of the study are to provide a philosophical analysis of the transformation of egalitarian justice in wartime society and to examine the tension between the principle of universal moral equality and structurally asymmetrical conditions of war. **Research methods.** The study combines historical-philosophical, comparative, hermeneutic, and normative-analytical approaches. **Research results.** It is demonstrated that classical egalitarian theories were predominantly formed within a symmetrical model of society based on institutional stability and universal social cooperation between formally equal subjects. Contemporary egalitarianism substantially revises these assumptions by focusing on vulnerability, relational dependency, and contextual asymmetry. At the same time, war transforms asymmetry into a structural principle of social organization. Particular attention is devoted to the concept of functional inequality, understood as an asymmetrical distribution of risks, obligations, access to protection, and social vulnerability arising from the necessity of maintaining collective survival in wartime society. The study also shows that war produces not only distributive inequality, but also asymmetry of political visibility, recognizability, and grievability of human life. **Discussion.** The proposed interpretation develops contemporary discussions on vulnerability, relational egalitarianism, just war theory, and the state of exception, while shifting attention toward the mechanisms through which wartime society distributes risks and moral recognition between different social groups. **Conclusions.** The study concludes that justice under wartime conditions cannot be reduced to the elimination of all asymmetry. The principle of moral equality does not disappear; however, it increasingly functions as a critical normative principle limiting permissible forms of wartime differentiation, domination, and dehumanization.

Keywords: social equality, social inequality, social justice, egalitarianism, war, functional inequality, vulnerability, moral equality.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21230>

УДК 141.78:159.923.2 (045)

МЕЖИ ПОСТМОДЕРНОГО ОСМИСЛЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Катерина Гончаренко¹

Юрій Медведь²

Український державний університет імені Михайла Драгоманова¹

k.s.honcharenko@udu.edu.ua | <https://orcid.org/0000-0003-1162-9464>

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут²

ur7hmc@ukr.net | <https://orcid.org/0009-0003-6550-0460>

Анотація. У статті аналізуються засадничі межі та концептуальні обмеження постмодерного підходу до осмислення ідентичності. Показано, що постмодерний методологічний інструментарій, зосереджений на деконструкції центрованої, єдиного суб'єкта, радикальній критиці метанаративів, а також логіці послідовної децентрації та дисемінації, виявляється ефективним для опису фрагментарності, плінності, множинності та контекстуальної зумовленості сучасної ідентичності. Водночас ця безкомпромісна критика стабільності, цілісності та фіксованості «Я» виявляє власну межу, оскільки не дає змоги повною мірою пояснити тривалість і відносну впізнаваність суб'єкта в часі. Обґрунтовується, що справжній виклик постмодерного мислення полягає не у відновленні центрованої моделі суб'єкта, а в осмисленні умов його існування після деконструкції - як самовіднесення, вибору та відповідальності в режимі радикальної децентрованості та відсутності остаточного фундаменту. У цьому контексті проблема ідентичності постає як питання форм існування та самотривання без центру, а не як повернення до нього.

Ключові слова: ідентичність, постмодерн, суб'єкт, деконструкція, тривалість, стабільність, децентрація, смисл, транзитність, плінність.